[2019] 4 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 96

ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਦਿ

ਬਨਾਮ

ਜਯੇਸ਼ਭਾਈ ਕਾਂਜੀਭਾਈ ਕਲਥੀਆ ਆਦਿ

(2010 ਦਾ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 10373-10374)

ਮਾਰਚ 01, 2019

[ਏ. ਕੇ. ਸੀਕਰੀ, ਐਸ. ਅਬਦੁਲ ਨਜ਼ੀਰ ਅਤੇ ਐਮ. ਆਰ. ਸ਼ਾਹ, ਜੇ. ਜੇ.]

ਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਖਣਿਜ:

ਛੋਟੇ ਖਣਿਜ - ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਖੁਦਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਾਧਾਰਨ ਰੇਤ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਯਾਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮਤਾ - ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜ ਨੇ MMDR ਐਕਟ ਦੀ 15 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 23-C ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਨਿਯਮ 44-BB ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਗੁਜਰਾਤ ਮਾਈਨਰ ਮਿਨਰਲ ਰੂਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੇਤ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ - ਮਤੇ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਿਯਮ 44-BB - ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ - ਅਪੀਲ 'ਤੇ, ਕਿਹਾ ਗਿਆ: ਧਾਰਾ 15 (1) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਖੱਡ ਦੇ ਠੇਕੇ, ਮਾਈਨਿੰਗ ਲੀਜ਼ ਜਾਂ ਹੋਰ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦੇਣ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ - ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੁਦਾਈ ਕੀਤੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਧਾਰਾ 23-C ਤੋਂ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ - ਲਾਗੂ ਨਿਯਮ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ XIII ਦੀ ਵੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਨੁਛੇਦ 301 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਪਾਰ, ਵਣਜ ਅਤੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਸਬੰਧ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਹੈ – ਅਧਿਆਇ XXI

ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਜਿਹੀ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕਦੀ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਵਣਜ - ਖਾਨ ਅਤੇ ਖਣਿਜ (ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ, 1957 - ਧਾਰਾ 15 ਅਤੇ 23-C - ਗੁਜਰਾਤ ਮਾਈਨਰ ਮਿਨਰਲ ਰੂਲਜ਼, 1966 - ਨਿਯਮ 44-BB - ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਭਾਗ XIII – ਅਨੁਛੇਦ 301, 302 ਅਤੇ 303.

ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਦਿਆਂ ਅਦਾਲਤ

ਕਿਹਾ: 1. ਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਖਣਿਜ (ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਨਿਯਮ) ਐਕਟ, 1957 (MMDR ਐਕਟ) ਦੀ ਧਾਰਾ 15 ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ MMDR ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 15 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਖੱਡ ਦੇ ਠੇਕੇ, ਮਾਈਨਿੰਗ ਲੀਜ਼ ਜਾਂ ਹੋਰ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦੇਣ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। MMDR ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 23-C ਨੂੰ 1999 ਦੇ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਈਨਿੰਗ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਧਾਰਾ 23-C ਵਿੱਚ 'ਆਵਾਜਾਈ' ਅਤੇ 'ਸਟੋਰੇਜ' ਸ਼ਬਦ 'ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਈਨਿੰਗ' ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਈਨਿੰਗ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਅਤੇ ਭੰਡਾਰਨ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਰੇਤ ਵਰਗੇ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਮਾਈਨਿੰਗ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਿਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਯਮਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੁਦਾਈ ਕੀਤੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ. (ਪੈਰੇ **35,36,41 ਅਤੇ 42) [120-ਏ-ਡੀ; 123-ਜੀ; 124-ਸੀ, ਡੀ]**

XXXXXX

ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਐਮ.ਪੀ.ਪੀ. ਕਾਵੇਰੀ ਚੇਟੀ **(1995) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 402: [1995] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 441**; ਕੇ.ਟੀ. ਵਰਗੀਜ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ **(2008) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 735: [2008] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1205** - **'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ**।

ਡੀ.ਕੇ. ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਐਂਡ ਸੰਨਜ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ **(1986) Supp ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 20: [1986] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 479**; ਅੰਮ੍ਰਿਤਲਾਲ ਨੱਥੂਭਾਈ ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ **(1976) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 108: [1977] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 372 – ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ**।

2.1 ਇਹ ਨਿਯਮ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ XIII ਦੀ ਵੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 301 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਪਾਰ, ਵਣਜ ਅਤੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਸਬੰਧ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਛੇਦ ਦੇ ਤਹਿਤ, 'ਆਜ਼ਾਦੀ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ 'ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ' ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 302 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਸੰਸਦ ਇੱਕ ਰਾਜ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਵਪਾਰ, ਵਣਜ ਜਾਂ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਸਬੰਧ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। 'ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ' ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਖੇਤਰੀ ਹਿੱਤ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਨੁਛੇਦ 302 ਅਨੁਛੇਦ 303 ਦੁਆਰਾ ਯੋਗ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਰਾਜ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਰਾਜ ਨਾਲੋਂ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇੱਕ ਰਾਜ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਰਾਜ ਵਿਚਕਾਰ ਭੇਦਭਾਵ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 302 (2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਘਾਟ

ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਨਜਿੱਠਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਵਪਾਰ, ਵਣਜ ਜਾਂ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਸਬੰਧ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ 'ਤੇ ਵਾਜਬ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਬਿੱਲ ਜਾਂ ਸੋਧ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਤੋਂ ਪਿਛਲੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਰਾਜ ਦਾ ਮੁਖੀ ਅਤੇ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸੂਬਾਈ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 'ਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਜਿਹੀ ਮਨਾਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕਦੀ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਖਣਿਜ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਵਣਜ ਨੂੰ। [ਪੈਰਾ 43][124-ਈ-ਐਚ; 125-ਏ]

XXXXXX

2.2 ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸੰਤੁਲਿਤ ਵਿਕਾਸ ਆਰਥਿਕ ਏਕੀਕਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਉਨਾ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਭਾਗ XIII ਕੁਝ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਇੱਕ ਪਿਛੜੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਿੱਸਿਆਂ ਲਈ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜੋ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਭਾਗ XIII ਇੱਕ ਦੋ-ਪੱਖੀ ਵਸਤੂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ: (i) ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਕੇ ਵਪਾਰ, ਵਣਜ ਅਤੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਸਬੰਧ ਨੂੰ ਸੁਖਾਲਾ ਬਣਾ ਕੇ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀ

ਸਹੂਲਤ; ਅਤੇ (ii) ਨਿਯਮ (ਜਾਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾਂ ਜਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਨਾ ਸਿਰਫ ਘਾਟ ਆਦਿ ਦੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੱਛੜੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਜਾਇਜ਼ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਭਾਗ XIII ਕੇਵਲ "ਆਜ਼ਾਦੀ" ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਚੈਕ ਅਤੇ ਬੈਲੰਸ ਦਾ ਕੋਡ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਆਰਥਿਕ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 45] [126-A-C]

ਵੀਡੀਓ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕਸ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ (1990) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 87: [1989] 2 ਬੇਨਤੀ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 731 - 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।

2.3 ਅਨੁਛੇਦ 303 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ 'ਤਰਜੀਹ' ਜਾਂ 'ਭੇਦਭਾਵ' ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ, ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ। ਇਹ ਰਿਕਾਰਡ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਐਨ ਸਮੂਹ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਭਰਤਾ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੇਤ ਦੇ ਨਿਰਯਾਤ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ 'ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਖੁਦਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਰੇਤ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕਦੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਰਾਜ ਰੇਤ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਾ ਤਾਂ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜਾਈ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਾਜ 'ਤੇ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਤੋਂ ਰੇਤ ਦੀ ਦਰਾਮਦ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਮੰਗ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਤੋਂ ਰੇਤ ਖਰੀਦ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਬਾਜ਼ਾਰ ਰੇਤ ਦੇ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਈਨਿੰਗ

ਕੰਪਨੀ ਲਈ ਆਵਾਜਾਈ 'ਤੇ ਵੱਡੇ ਖਰਚੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਰ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਰੇਤ ਦੀ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਦਾ ਕੋਈ ਵਪਾਰਕ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। [ਪੈਰਾ 46] [127-B-D]

XXXXXX

ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਜੈਸ਼ਭਾਈ ਕਾਂਜੀਭਾਈ ਕਲਾਥੀਆ 99

ਸੀ. ਨਾਰਾਇਣ ਰੈਡੀ ਅਤੇ ਆਦਿ ਬਨਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਰਾਜ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਅਤੇ ਹੋਰ **ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 2004 ਏ.ਪੀ. 234**; ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਹਿੰਦ ਪੱਥਰ ਅਤੇ ਹੋਰ **(1981) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 205: [1981] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 742**; ਟੀ.ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਥਿਰੂਮੁਲਪਦ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ **(2006) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1** : **[2005] 3 Suppl. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 552**; ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪਾਵਰ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਨੈਸ਼ਨਲ ਥਰਮਲ ਪਾਵਰ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਹੋਰ **(2009) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 235: [2009] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1060**; ਕੇ. ਰਾਮਨਾਥਨ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ **(1985) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 116: [1985] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1028**; ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਹਿਕਾਰੀ ਗੰਨਾ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨਾਂ ਬਨਾਮ ਪੱਛਮੀ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਖੰਡ ਮਿੱਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹੋਰ **(2004) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 430: [2004] 2 Suppl. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 238;** ਮੋਨੇਟ ਇਸਪਾਤ ਐਂਡ ਐਨਰਜੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ **(2012) 11 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1: [2012] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 644**; ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਸੁਧੀਰ ਰੰਜਨ ਨਾਥ **(1997) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 665: [1997] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 29 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।**

ਕਨੂੰਨੀ ਕੇਸ ਹਵਾਲਾ		
ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 2004 AP 234	**ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ**	**ਪੈਰਾ 4**
[1981] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 742	**ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ**	**ਪੈਰਾ 15**
[2005] 3 Suppl. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 552	**ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ**	**ਪੈਰਾ 15**
[1986] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 479	**ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ**	**ਪੈਰਾ 17**
[2009] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1060	**ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ**	**ਪੈਰਾ 19**
[1985] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1028	**ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ**	**ਪੈਰਾ 19**
[2004] 2 Suppl. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 238	**ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ**	**ਪੈਰਾ 20**
[1995] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 441	**'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ**	**ਪੈਰਾ 21**
[1977] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 372	**ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ**	**ਪੈਰਾ 22**
[2012] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 644	**ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ**	**ਪੈਰਾ 22**
[1997] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 29	**ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ**	**ਪੈਰਾ 24**
[2008] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1205	**'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ**	**ਪੈਰਾ 26**
[1989] 2 Suppl. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 731	**'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ**	**ਪੈਰਾ 44**

XXXXXX

ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2010 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 10373-10374.

2010 ਦੀ ਸਪੈਸ਼ਲ ਸਿਵਲ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 6204 ਵਿੱਚ 2010 ਦੀ ਸਪੈਸ਼ਲ ਸਿਵਲ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 7321 ਦੇ ਨਾਲ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਵਿਖੇ ਗੁਜਰਾਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 19.10.2010 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ

ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਐਡਵੋਕੇਟ ਵਧੀਕ ਸੋਲੀਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਧਵੀ ਦੀਵਾਨ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਪਾਂਡਾ, ਪ੍ਰਿਤੇਸ਼ ਕਪੂਰ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਹੇਮੰਤਿਕਾ ਵਾਹੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਜੇਸਲ ਵਾਹੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪੂਜਾ ਸਿੰਘ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਵਿਸ਼ਾਖਾ, ਅਮਿਤ ਸ਼ਰਮਾ, ਏ.ਕੇ. ਕੌਲ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰੇਖਾ ਪਾਂਡੇ, ਐਸ. ਵਸੀਮ ਏ. ਕਾਦਰੀ, ਰਾਜ ਬਹਾਦਰ, ਅਰੁਣ ਕੁਮਾਰ ਯਾਦਵ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਮਿਤਾ ਰੇ, ਡੀ.ਐਨ. ਰੇ, ਲੋਕੇਸ਼ ਕੇ. ਚੌਧਰੀ, ਦਲੀਪ ਕੁਮਾਰ ਨਾਇਕ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦਿਸ਼ਾ ਰੇ,ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਮਿਤਾ ਰੇ,ਪ੍ਰਵੀਨ ਕੁਮਾਰ ਰਾਏ ਅਤੇ ਹੇਮਲ ਕਿਰੀਟਕੁਮਾਰ ਸੇਠ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੇਠ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ

ਏ. ਕੇ. ਸੀਕਰੀ, ਜੇ. 1. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਗੁਜਰਾਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦੋ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਕ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਇਕੱਲੇ ਵਿਅਕਤੀ (ਉੱਤਰਦਾਤਾ) ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੂਰਤ ਦੇ ਤਾਲੁਕਾ ਕਾਮਰੇਜ ਦੇ ਪਿੰਡ ਅੰਬੋਲੀ ਵਿਖੇ ਕੁਝ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੈਂਦੀ ਤਾਪੀ ਨਦੀ ਤੋਂ ਸਾਧਾਰਨ ਰੇਤ ਕੱਢਣ, ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ, ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਇਕ ਸਾਲ ਦਾ ਠੇਕਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਰੇਤ ਇੱਕ ਖਾਣ ਅਤੇ ਖਣਿਜ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਇਹ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਠੇਕੇ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਰੇਤ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਹਲਕੀ ਸੁਆਹ ਜੋੜ ਕੇ ਅਗਲੇਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੇਤ ਵਜੋਂ ਵੇਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੂਜੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਸ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ (ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ) ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਹ ਲੀਜ਼ਧਾਰਕਾਂ ਤੋਂ ਖਰੀਦਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਧਾਰਨ ਨਦੀ ਰੇਤ ਦੀ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਹਲਕੀ ਸੁਆਹ ਨੂੰ ਧੋਣਾ, ਸਾਫ਼ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਮਿਲਾਉਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ IS-ਜ਼ੋਨ -2-ਰੇਤ ਵਿੱਚ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਫਿਰ 50 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਵਿੱਚ ਵੇਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ

ਬ੍ਰਾਂਡ ਨਾਮ ਦੇ ਤਹਿਤ ਬੈਗ. ਇਹ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਉਸ ਰੇਤ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਦੇ ਬਿਲਡਰਾਂ ਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ।

XXXXXX

ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਜੈਸ਼ਭਾਈ ਕਾਂਜੀਭਾਈ ਕਲਥੀਆ 101 [ਏ. ਕੇ. ਸੀਕਰੀ, ਜੇ.]

2. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ, ਰੇਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵੇਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਗਈ ਚੁਣੌਤੀ ਮਤਾ ਨੰ. GMR -102010-1-S-CHH ਮਿਤੀ 04 ਮਈ, 2010, ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਸਾਰੇ ਲੀਜ਼ਧਾਰਕਾਂ, ਸਟਾਕਿਸਟਾਂ, ਵਪਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਨਿਰਯਾਤਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਖੁਦਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਾਧਾਰਨ ਰੇਤ ਨੂੰ ਰਾਜ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਲਿਜਾ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਯਾਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਸਨ, ਤਾਂ ਗੁਜਰਾਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 11 ਜੂਨ, 2010 ਨੂੰ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੁਜਰਾਤ ਮਾਈਨਰ ਮਿਨਰਲ ਰੂਲਜ਼, 1966 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਜਰਾਤ ਮਾਈਨਰ ਮਿਨਰਲ (ਸੋਧ) ਰੂਲਜ਼, 2010 ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਨਿਯਮ 44-BB ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਸੋਧ ਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਖਣਿਜ (ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਨਿਯਮ)) ਐਕਟ, 1957 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'MMDR ਐਕਟ' ਵਜੋਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ) ਦੀ ਧਾਰਾ 15 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 23-C ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਕਥਿਤ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਨਿਯਮ 44-BB ਦੇ ਤਹਿਤ, ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੇਤ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਨਿਯਮ 44- ਬੀਬੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:

“ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੇਤ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਾਹਨ ਅਧਿਕਾਰਤ ਰਾਇਲਟੀ ਪਾਸ ਜਾਂ ਡਿਲੀਵਰੀ ਚਲਾਨ ਦੇ

ਨਾਲ ਵੀ ਗੁਆਂਢੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰੇਤ ਲਿਜਾਂਦਾ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਐਕਟ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਦੰਡਾਵਲੀ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੀਆਂ।"

3. ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਭਾਵ 26 ਅਗਸਤ, 2010 ਨੂੰ, ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਨੇ ਗੁਜਰਾਤ ਮਾਈਨਰ ਮਿਨਰਲ ਰਿਆਇਤ ਨਿਯਮ, 2010 ਨੂੰ ਵੀ ਨੋਟੀਫਾਈ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਗੁਜਰਾਤ ਮਾਈਨਰ ਮਿਨਰਲ ਰੂਲਜ਼, 1966 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਨਵੇਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਨਿਯਮ 71 ਨਿਯਮ 44-BB ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

"ਨਿਯਮ 71. ਸਰਹੱਦ ਤੋਂ ਪਾਰ ਰੇਤ ਦੀ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ। - ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੇਤ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਜੇ ਕੋਈ ਵਾਹਨ ਅਧਿਕਾਰਤ ਰਾਇਲਟੀ ਪਾਸ ਜਾਂ ਡਿਲੀਵਰੀ ਚਲਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਗੁਆਂਢੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰੇਤ ਦੀ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਕਰਦਾ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਐਕਟ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੰਪਾਊਂਡਿੰਗ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੀਆਂ।

4. ਇਸ ਨਾਲ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੋਧ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 44-BB ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਿਆਇਤ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 71 ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਰਾਹੀਂ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਖਣਿਜ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ 'ਤੇ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 301 ਦੁਆਰਾ ਗਾਰੰਟੀ ਸ਼ੁਦਾ ਆਜ਼ਾਦੀ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਇਹ ਨੋਟ

ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇੱਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ **ਸੀ. ਨਾਰਾਇਣ ਰੈੱਡੀ ਅਤੇ ਆਦਿ ਬਨਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਰਾਜ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ**[1] ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਨਜ਼ਰੀਆ ਅਪਣਾਇਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਦਰਾਸ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਵੀ 27 ਅਪ੍ਰੈਲ, 2009 ਨੂੰ **ਡੀ. ਸ਼ਿਵਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਸਰਕਾਰ**[2] **ਦੇ** ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਰਾਹੀਂ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਾਂਗ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਗੁਜਰਾਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਦਰਾਸ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤੀ ਜਤਾਈ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੀ ਵਿਰੋਧੀ ਰਾਏ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਰੰਤ ਅਪੀਲਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਆਖਰਕਾਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।

XXXXXX

5. ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਸੀਂ MMDR ਐਕਟ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਚਾਹਾਂਗੇ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਰੰਗ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ MMDR ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਸਬੰਧਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ।

6. MMDR ਐਕਟ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਕੇਂਦਰ, ਭਾਵ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਧੀਨ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਧਾਰਾ 2 ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਨਾਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ ਕਿ ਯੂਨੀਅਨ ਨੂੰ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਖਾਣਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿੱਚ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ

ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਖਾਣਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਯੂਨੀਅਨ ਨੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਲਿਆ। ਇਸ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਜਾਸੂਸੀ ਜਾਂ ਮਾਈਨਿੰਗ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਆਵਾਜਾਈ ਜਾਂ ਭੰਡਾਰਨ ਵੀ MMDR ਐਕਟ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ (ਧਾਰਾ 4) ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਰਜਿਤ ਹੈ।

7. MMDR ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 13 ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

---

[1] AIR 2004 AP 234

[2] ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 23317 ਅਤੇ 2008 ਦਾ 24211

XXXXXX

8. ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ MMDR ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 15 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਹਨ:

"15. ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ। (1) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਸਰਕਾਰੀ ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਖੱਡਾਂ ਦੇ ਠੇਕੇ, ਮਾਈਨਿੰਗ ਲੀਜ਼ ਜਾਂ ਹੋਰ ਖਣਿਜ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦੇਣ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(1A) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਿਆਪਕਤਾ ਦੇ ਪੱਖਪਾਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਅਜਿਹੇ ਨਿਯਮ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਲਈ ਉਪਬੰਧ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ -

xx xx xx

(d) ਕਿਹੜੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ, ਅਤੇ ਕਿਹੜੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਕਿਹੜੇ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਖੱਡ ਦੇ ਠੇਕੇ, ਖਣਨ ਲੀਜ਼ ਜਾਂ ਹੋਰ ਖਣਿਜ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂ ਨਵੀਨੀਕਰਣ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ;

xx xx xx

(o) ਕੋਈ ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ ਜੋ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

xx xx xx"

9. ਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਖਣਿਜ (ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ)ਸੋਧ ਐਕਟ, 1999 (1999 ਦਾ ਨੰਬਰ 38) ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜੋ 18 ਦਸੰਬਰ, 1999 ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਸੋਧ ਐਕਟ ਰਾਹੀਂ ਧਾਰਾ 4 (1A), ਧਾਰਾ 23-A ਅਤੇ ਧਾਰਾ 23-C ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ

ਬਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ:

ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ

ਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਖਣਿਜ (ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ)ਐਕਟ, 1957 ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਗੈਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮਤ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦਸੰਬਰ, 1996 ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀਆਂ/ਖਣਨ ਅਤੇ ਭੂ-ਵਿਗਿਆਨ ਸਕੱਤਰਾਂ ਦੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਫਰਵਰੀ, 1997 ਵਿੱਚ ਖਣਨ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਸਕੱਤਰ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਹੋਰਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਸਪੈਕਟਿੰਗ ਲਾਇਸੈਂਸਾਂ ਅਤੇ ਮਾਈਨਿੰਗ ਲੀਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀਆਂ ਦੇਣ ਅਤੇ ਨਵੀਨੀਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਉਪਾਅ ਸੁਝਾਏਗੀ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਈਨਿੰਗ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਬਦਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਉਪਾਵਾਂ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇਣ, ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਸਰਲਤਾ ਆਦਿ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਨਿਵੇਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮਾਈਨਿੰਗ ਉਦਯੋਗ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਲੰਮਾ ਰਸਤਾ ਤੈਅ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਸਮਝਦਾਰੀ ਵਿੱਚ. ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਪੂਰਵਕ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਖਣਿਜ (ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ)ਐਕਟ, 1946 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

XXXXXX

2. ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੋਧਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:

xx xx xx

(iii) ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਈਨਿੰਗ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਉਚਿਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖਣਿਜ ਦੀ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਜਾਂ ਭੰਡਾਰਨ ਜਾਂ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਜਾਂ ਭੰਡਾਰਨ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਵਿਵਸਥਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਐਕਟ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਨਵੀਂ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਲਈ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ ਕਿ ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤੀ ਹੁਕਮਾਂ ਤਹਿਤ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਵਿਵਸਥਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਈਨਿੰਗ, ਆਵਾਜਾਈ ਅਤੇ ਭੰਡਾਰਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਧਾਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ।

ਧਾਰਾ **4(1A)**

ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖਣਿਜ ਦੀ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਜਾਂ ਸਟੋਰ ਜਾਂ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਜਾਂ ਸਟੋਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗਾ।

ਧਾਰਾ **23-C**

(1) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ, ਸਰਕਾਰੀ ਗਜ਼ਟ ਵਿੱਚ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ, ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਈਨਿੰਗ, ਆਵਾਜਾਈ ਅਤੇ ਭੰਡਾਰਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

(2) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਿਆਪਕਤਾ ਦੇ ਪੱਖਪਾਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਅਜਿਹੇ ਨਿਯਮ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੈਟ ਲਈ ਉਪਬੰਧ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ:-

(a) ਆਵਾਜਾਈ ਅਧੀਨ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਚੈੱਕ ਪੋਸਟਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ;

(b) ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਖਣਿਜ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨੂੰ ਮਾਪਣ ਲਈ ਤੋਲ-ਪੁਲਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ;

(c) ਪ੍ਰਾਸਪੈਕਟਿੰਗ ਲਾਇਸੈਂਸ ਜਾਂ ਮਾਈਨਿੰਗ ਲੀਜ਼ ਜਾਂ ਖੱਡ ਲਾਇਸੈਂਸ ਜਾਂ ਪਰਮਿਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਖਣਿਜ ਦੀ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਦਾ ਨਿਯਮ, ਜਿਸ ਵੀ ਨਾਮ 'ਤੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ;

(d) ਖੁਦਾਈ ਜਾਂ ਭੰਡਾਰਨ ਦੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਜਾਂ ਆਵਾਜਾਈ ਦੌਰਾਨ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ, ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਖੋਜ;

(e) ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰਜਿਸਟਰਾਂ ਅਤੇ ਫਾਰਮਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ;

(f) ਇਸ ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਨਿਯਮ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਕਿਸ ਅਥਾਰਟੀ ਕੋਲ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਫੀਸ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਅਜਿਹੀ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ; ਅਤੇ

(g) ਕੋਈ ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ ਜੋ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਈਨਿੰਗ, ਆਵਾਜਾਈ ਅਤੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰਨ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(3) ਧਾਰਾ 30 ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (1) ਅਤੇ (2) ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

10. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਨਿਯਮ MMDR ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 23-C ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 14 ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 5 ਤੋਂ 13 ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਧਾਰਾ 13 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਵਧਦੀ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 15 ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮ

ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 15 ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 23-C ਤਹਿਤ ਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

XXXXXX

11. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 15 ਅਤੇ 23-C ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਮਿਲੇਗਾ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੈ:

(a) ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਖੱਡਾਂ ਦੇ ਠੇਕੇ, ਖਣਨ ਲੀਜ਼ ਜਾਂ ਹੋਰ ਖਣਿਜ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣਾ; ਅਤੇ

(b) ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਈਨਿੰਗ, ਆਵਾਜਾਈ ਅਤੇ ਭੰਡਾਰਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣਾ।

12. ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਵਾਲ ਉੱਠਿਆ ਕਿ ਕੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਕੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰੇਤ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਖਣਿਜ ਹੈ, ਨੂੰ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਆਵਾਜਾਈ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਵਪਾਰ, ਵਣਜ ਅਤੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਸਬੰਧ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ

ਮੁਫਤ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ MMDR ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 15 ਅਤੇ 23-C ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 301 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਜਰਾਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਢੁਕਵੀਂ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

"14. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਧਾਰਾ 4 (1-A) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 23-C ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ 1999 ਦੀ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਈਨਿੰਗ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖਣਿਜ ਦੀ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਜਾਂ ਭੰਡਾਰਨ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਖਣਿਜ ਦੇ ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਵਪਾਰ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਜਾਂ ਪਾਬੰਦੀ ਨਾ ਤਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਲੋੜੀਂਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਾਂ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 15 ਜਾਂ ਧਾਰਾ 23-C ਵਿੱਚ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 18 ਵਾਂਗ ਆਮ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਧਾਰਾ 18 ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਸਮਝਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖਾਨ ਤੋਂ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਜਾਂ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਸਪੈਕਟਿੰਗ ਲਾਇਸੈਂਸ ਜਾਂ ਮਾਈਨਿੰਗ ਲੀਜ਼ ਜਾਂ ਖੱਡ ਲਾਇਸੈਂਸ ਜਾਂ ਪਰਮਿਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਲਿਜਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਲਈ ਸਾਰੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਧਾਰਾ 4 (1-A), 15, 18, 21 ਅਤੇ 23-C ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਐਕਟ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਤੇ ਸਾਂਝੀ ਯੋਜਨਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਸਮੇਤ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਜਾਂ ਭੰਡਾਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਵਫਦ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ

ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ 'ਤੇ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਨੁਛੇਦ 301 ਦੁਆਰਾ ਗਾਰੰਟੀ ਸ਼ੁਦਾ ਆਜ਼ਾਦੀ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ। ਦਰਅਸਲ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ, ਕਬਜ਼ੇ ਅਤੇ ਭੰਡਾਰਨ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 23-C ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਜਰਾਤ ਖਣਿਜ (ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਈਨਿੰਗ, ਆਵਾਜਾਈ ਅਤੇ ਭੰਡਾਰਨ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ) ਨਿਯਮ, 2005 ਬਣਾਇਆ ਹੈ; ਅਤੇ ਉਹ ਨਿਯਮ ਚੁਣੌਤੀ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇੱਥੇ ਲਾਗੂ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਬਾਰੇ ਲਏ ਜਾ ਰਹੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਨਵੇਂ ਨਿਯਮ 71 ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਕੰਪਾਊਂਡਿੰਗ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 23-A ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਲਟ ਹੈ। ਅਤੇ, ਜੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਤਾਂ ਵਿਵਾਦਿਤ ਮਤਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਟਿਕ ਸਕਦਾ।

XXXXXX

13. ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਦਰਾਸ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤਰਕ ਦਾ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਗੁਜਰਾਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ। ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਹੈ:

“27. ਐਕਟ ਦਾ ਸੈਕਟਰ 23-C ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਈਨਿੰਗ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਬਲਕਿ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਅਤੇ ਭੰਡਾਰਨ ਲਈ ਵੀ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਮਾਈਨਰ ਖਣਿਜ ਦੀ ਮਾਈਨਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਖਣਨ ਕੀਤੇ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਭੰਡਾਰਨ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਇਸ ਦੀ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਵੇਖੋ ਕਿ ਕੋਈ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਈਨਿੰਗ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਧਾਰਾ 23-C ਦੀ ਧਾਰਾ (2) ਦੇ ਉਪ-ਖੰਡ (a) ਤੋਂ (g) ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਉਦਾਹਰਣ ਹਨ ਜੋ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 23-C ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਿਆਪਕਤਾ ਦੇ ਪੱਖਪਾਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਨਿਯਮ ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਲਈ ਉਪਬੰਧ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਪ-ਖੰਡ (c) ਖੁਦ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਲਾਇਸੈਂਸ ਜਾਂ ਮਾਈਨਿੰਗ ਲੀਜ਼ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਖਣਿਜ ਦੀ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਦੇ ਨਿਯਮ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਖੁਦਾਈ ਕੀਤੇ ਖਣਿਜ ਦੀ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਸਮੇਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਨਿਯਮ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਧਾਰਾ 23-C ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸਰੋਤ ਹੈ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਨਿਯਮ 9-W ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੇ ਕਾਵੇਰੀ ਚੇਟੀ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੋਧ ਐਕਟ, 1999 (1999 ਦਾ ਐਕਟ ਨੰਬਰ 38) ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 23-C ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਈਨਿੰਗ, ਆਵਾਜਾਈ ਅਤੇ ਭੰਡਾਰਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਿਯਮ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਖੁਦਾਈ ਕੀਤੇ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਬਾਰੇ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਤੋਂ

ਬਾਹਰ ਉਕਤ ਮਾਈਨਰ ਖਣਿਜ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਨਿਯਮ 9-W ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੈ।

XXXXXX

14. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮਦਰਾਸ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ:

"13. 'ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ

ਸ਼੍ਰੀ ਵੀ.ਟੀ. ਗੋਪਾਲਨ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 23-C ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਗਏ 'ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸ਼ਰਾਬਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਬੰਦੀ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਧਾਰਾ 19 (1) (g) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਮਾੜਾ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ 'ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਕਤ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ। (1981) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 205 (ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਹਿੰਦ ਪੱਥਰ) ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਮਾਣਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:

"10. ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦਬਾਈ ਗਈ ਦਲੀਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਖਣਿਜ (ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ)ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 15 ਮਾਈਨਿੰਗ ਲੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨੂੰ

ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਨਿਯਮ 8-C ਵਾਂਗ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਲਈ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਨਿਯਮ 8-C ਧਾਰਾ 15 ਦੇ ਉਲਟ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਟੋਰਾਂਟੋ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਬਨਾਮ ਵਿਰਗੋ ਅਤੇ ਓਨਟਾਰੀਓ ਲਈ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਬਨਾਮ ਡੋਮੀਨੀਅਨਜ਼ ਲਈ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਐਲੂਮੀਨੀਅਮ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਲਿਮਟਿਡ ਤੱਕ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਕੇਸ ਸਾਡੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਸਨ।

XXXXXX

ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ ਕਿ "ਨਿਯਮ" ਵਿੱਚ ਅਰਥ ਦੀ ਉਹ ਕਠੋਰਤਾ ਹੈ ਜਿੰਨੀ ਕਦੇ ਵੀ "ਮਨਾਹੀ" ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਉਸ ਪ੍ਰਸੰਗ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਨਿਯਮ ਦੁਆਰਾ ਉਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜੀ.ਕੇ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਮੈਥਿਊ, ਜੇ ਨੇ ਇਹ ਦੇਖਿਆ: "'ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਖਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਇਹ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਆਧੁਨਿਕ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ, "ਨਿਯਮ" ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੀ ਇੰਨੀ ਵਿਆਪਕ ਵਿਆਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਾਮਨਵੈਲਥ ਆਫ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਬਨਾਮ ਬੈਂਕ ਆਫ ਨਿਊ ਸਾਊਥ ਵੇਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿਵੀ ਕੌਂਸਲ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ - ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੱਸੀ ਗਈ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ - ਕਿ ਸਮੱਸਿਆ ਇਹ

ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਸੀ ਜਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਜਾਂ ਕੀ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀ ਸਿੱਧੀ ਸੀ ਜਾਂ ਸਿਰਫ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਜਾਂ ਸਿਰਫ ਅਚਾਨਕ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਜਿੰਨੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਮਾਜਿਕ ਜਾਂ ਆਰਥਿਕ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਬਲੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣਾ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਮੰਡਲ ਏਜੰਸੀ ਵਿੱਚ ਇਜਾਰੇਦਾਰੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਰਾਜ ਦੇ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਪਾਬੰਦੀ ਹੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਵਾਜਬ ਤਰੀਕਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਚਿੰਤਤ ਹਾਂ, ਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਖਣਿਜ (ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਨਿਯਮ)) ਐਕਟ, ਦਾ ਉਦੇਸ਼, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਾਰ ਕਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ, ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਸਮਝਦਾਰੀ ਅਤੇ ਭੇਦਭਾਵ ਪੂਰਨ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਕਿਸੇ ਦੁਰਲੱਭ ਖਣਿਜ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਜਾਂ ਇਸਦੀ ਏਜੰਸੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਸੂਝਵਾਨ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੀਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 15 ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।

XXXXXX

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, (2000) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 655 (ਖੱਡ ਮਾਲਕਾਂ ਦੀ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ) ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ

ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਨਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ 'ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿ ਕੀ ਪਾਬੰਦੀ ਵਾਜਬ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵੱਡੇ ਜਨਤਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (2003) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 59 (ਭਾਰਤੀ ਦਸਤਕਾਰੀ ਐਮਪੋਰੀਅਮ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ) ਵਿੱਚ, ਮਾਣਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਥੀ ਦੰਦ ਦੇ ਵਪਾਰ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਅਨੁਛੇਦ 19 (1) (g) ਨੂੰ ਠੇਸ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੀ ਅਤੇ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 19(6) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਪਾਬੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰੀ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸਿਰਫ ਰੇਤ ਨੂੰ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ 'ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਅਤੇ ਆਵਾਜਾਈ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ।

xx xx xx

16. <u>ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ</u>

ਇਹ ਨਿਯਮ ਰੇਤ ਦੇ ਡੀਲਰਾਂ ਅਤੇ ਇਮਾਰਤ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਖਰੀਦੀ ਗਈ ਰੇਤ ਨੂੰ ਸੂਬੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਨਿਯਮ ਲੋਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਰੀਕਰਨ ਦੀ ਉੱਚ ਦਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਵਾਬੀ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ, ਬੇਹਿਸਾਬ ਰੇਤ ਨੂੰ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵੀ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰੇਤ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਈ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਹਰ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਨਦੀ ਰੇਤ ਦੇ ਵੱਧ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ

ਮਾਈਨਿੰਗ ਕਾਰਨ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਮਾਹਰ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਮਾਈਨਿੰਗ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਤਲ ਡੂੰਘੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਨਦੀਆਂ ਚੌੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਸਿਵਲ ਢਾਂਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ, ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਵਿੱਚ ਗਿਰਾਵਟ ਆਈ ਹੈ, ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਿੱਚ ਗਿਰਾਵਟ ਆਈ ਹੈ, ਨਦੀਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੈਵਿਕ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਜੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਵਿਕਾਸ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਰੇਤ ਦੀ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ. ਜੇਕਰ ਸੂਬੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਮੰਗ ਕਾਰਨ ਰੇਤ ਦੀ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਰੇਤ ਦੀ ਮੰਗ ਵਧੇਗੀ। ਇਹ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ 'ਤੇ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰਤ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ ਜਾਂ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ, ਜੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ। ਸਵੱਛ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਨੁਛੇਦ 21 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 48-A ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 51 (A) ਜੰਗਲ, ਝੀਲਾਂ, ਨਦੀਆਂ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਸਮੇਤ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਮਾਣਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ (2003) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 589 (ਭਾਰਤੀ ਦਸਤਕਾਰੀ ਐਮਪੋਰੀਅਮ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ) ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਵੀ ਇਸ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

15. ਅਦਾਲਤ ਨੇ **ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਹਿੰਦ ਪੱਥਰ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ**[3] ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ **ਟੀ. ਐਨ. ਗੋਦਾਵਰਮਨ ਥਿਰੂਮੁਲਪਦ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ**[4] ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਜਨਤਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ।

16. ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਿਤੇਸ਼ ਕਪੂਰ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਕਿ MMDR ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 15 (1) ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਬਹੁਤ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਸਦ ਨੇ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਖੱਡਾਂ ਦੇ ਠੇਕੇ, ਖਣਨ ਲੀਜ਼ ਜਾਂ ਹੋਰ ਖਣਿਜ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦੇਣ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ:

---

[3] (1981) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 205

[4] (2006) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1

XXXXXX

(i) ਧਾਰਾ 15 (1) ਅਧੀਨ ਨਿਯਮਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪੂਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਨੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ, ਅਰਥਾਤ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਉੱਤੇ ਪੂਰਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਸੌਂਪਿਆ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਕਿ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਾਰੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

(ii) ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਦੁਆਰਾ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਗ੍ਰਾਂਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

(iii) ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਸੰਸਦ ਨੇ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ 1957 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਣਿਜਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਥਾਨਕ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

17. ਉਪਰੋਕਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਧਿਆਨ **ਡੀ.ਕੇ. ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਐਂਡ ਸੰਨਜ਼ ਐਂਡ ਅਦਰਜ਼ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ**[6] ਦੇ ਕੇਸ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾ 15 ਅਧੀਨ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਲੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਿਰਾਇਆ ਅਤੇ ਰਾਇਲਟੀ ਵਸੂਲਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕਣ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਿਰਾਏ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰ ਸਕਣ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਲੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਦੌਰਾਨ ਰਾਇਲਟੀ - ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀ ਜੋ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਲੀਜ਼ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਐਕਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਾਰਾ ਖੇਤਰ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 15 ਦੇ ਤਹਿਤ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਹੁਤ ਵਿਆਪਕ ਹੈ; ਇਹ ਕਿ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ 'ਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ; ਇਹ ਕਿ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ

ਵਿੱਚ, ਸਥਾਨਕ ਖੇਤਰਾਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ; ਅਤੇ ਇਹ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਜੋ ਉਹ ਧਾਰਾ 15 (1) ਤਹਿਤ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਢੁਕਵੀਆਂ ਸਮਝਦੀਆਂ ਹਨ।

18. ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ, ਉਸ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਲਾਈਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਏਜੰਸੀ ਰਾਹੀਂ ਰਾਜ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਨਿੱਜੀ ਧਿਰਾਂ ਵੀ ਲੀਜ਼ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਵਜੋਂ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੇਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਧਾਰਾ 15 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲੀਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖਣਿਜ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਉਸ ਉਪ-ਧਾਰਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਯਮ ਸਿਰਫ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਲੀਜ਼ਾਂ ਜਾਂ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, **ਡੀ.ਕੇ. ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਐਂਡ ਸੰਨਜ਼** ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

---

[5] 1986 Supp SCC 20

XXXXXX

19. ਸ੍ਰੀ ਕਪੂਰ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ **ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪਾਵਰ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਨੈਸ਼ਨਲ ਥਰਮਲ ਪਾਵਰ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਲਿਮਟਿਡ**

ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ[6] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਨਾਲ ਖਰਚ ਜਾਂ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਸਨੇ **ਹਿੰਦ ਸਟੋਨ ਅਤੇ ਕੇ. ਰਾਮਨਾਥਨ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ**[7] ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ 'ਰੈਗੂਲੇਟ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਵਿਸਥਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ **ਕੇ. ਰਾਮਨਾਥਨ ਦੇ** ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਸਤਾਂ ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਸੂਬੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਝੋਨੇ ਦੀ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੈਧਤਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ:

"19. ਉਸੇ ਸਮੇਂ, ਨਿਯਮਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਚੀਜ਼ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਪੂਰਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ... ਨਿਯਮਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮਨਾਹੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿੱਥੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਜਾਂ ਇਕੋ ਇਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਨਿਯਮ ਦਮਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ...

xx xx xx

23. ਭੋਜਨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ, ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਵੰਡ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਵਣਜ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਨਿਯਮ ਜਾਂ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭੋਜਨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਜਾਂ ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਆਵਾਜਾਈ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਥੋਕ ਡੀਲਰ ਕੋਲ ਭੋਜਨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਵਾਧੂ ਸਟਾਕ ਹੋਵੇ, ਕਮਿਸ਼ਨ ਏਜੰਟ ਜਾਂ ਪ੍ਰਚੂਨ ਵਿਕਰੇਤਾ ਨੂੰ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰਲੇ ਸਥਾਨਾਂ ਜਾਂ ਇੱਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ

ਤਾਂ ਜੋ ਵਾਧੂ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉਤਪਾਦਕਾਂ ਤੋਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖਰੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਤਾਂ ਜੋ ਘਾਟੇ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਕੀਮਤਾਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰ ਵੰਡ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਸੂਬੇ ਭਰ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਸੂਬੇ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਨਿਰਯਾਤ 'ਤੇ ਅਜਿਹੀ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣਾ ਤਾਂ ਜੋ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਰਾਜ ਤੋਂ ਭੋਜਨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਉਪਾਵਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ।

---

[6] (2009) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 235

[7] (1985) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 116

XXXXXX

20. ਸ੍ਰੀ ਕਪੂਰ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਵਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਵਿਆਪਕ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ **ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਹਿਕਾਰੀ ਗੰਨਾ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨਾਂ ਬਨਾਮ ਪੱਛਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸ਼ੂਗਰ ਮਿੱਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ**[8] ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮੁੱਲ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਖੰਡ ਫੈਕਟਰੀ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਗੰਨੇ ਦੀ ਖਰੀਦ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਮਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਬੰਧਤ ਧਾਰਾ, ਅਰਥਾਤ ਧਾਰਾ 16, ਨੇ ਸਿਰਫ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕੀਮਤਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:

"..."ਨਿਯਮਿਤ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਨਿਯਮ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣਾ ਜਾਂ ਸ਼ਾਸਨ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣਾ। ਇਹ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥ ਹੈ ਜੋ ਨਾ ਸਿਰਫ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਿਣੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇਸ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਉਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਲਗਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।"

21. ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ, ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਕਪੂਰ ਦੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨਿਰੰਤਰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਆਪਕ ਵਿਸਥਾਰ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖੁਦਾਈ ਕੀਤੀ ਰੇਤ ਨੂੰ ਲੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਾ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ **ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਐਮ.ਪੀ.ਪੀ. ਕਾਵੇਰੀ ਚੇਟੀ**[9] ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ MMDR ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇਕਲੌਤਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਸਹਿਮਤੀ ਬਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਂਦੇ ਸਮੇਂ **ਡੀ.ਕੇ. ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਐਂਡ ਸੰਨਜ਼** ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਧਿਆਨ 'ਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ।

XXXXXX

22. ਸ੍ਰੀ ਕਪੂਰ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਦਲੀਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ MMDR ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 15 (1A) (d) ਤੋਂ ਲੱਭੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਧਾਰਾ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਈਨਿੰਗ ਲੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਤਾਂ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਤੋਂ ਉਡਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੇਗੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਜੋ 'ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕ' ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ 'ਵੈਸਟ' ਖਣਿਜ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ **ਅੰਮ੍ਰਿਤਲਾਲ ਨੱਥੂਭਾਈ ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ**[10] ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਲਾਇਸੈਂਸ ਦਿੰਦੇ ਸਮੇਂ, ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵੀ ਰੱਖ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਸਨੇ **ਮੋਨੇਟ ਇਸਪਾਤ ਐਂਡ ਐਨਰਜੀ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ**[11] ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਸਮਰਥਨ ਲਿਆ:

---

[8] (2004) 5 SCC 430

[9] (1995) 2 SCC 402

"86... ਅੰਮ੍ਰਿਤਲਾਲ ਨੱਥੂਭਾਈ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਖਣਿਜ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ 1957 ਦੇ ਐਕਟ ਅਤੇ 1960 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਤਹਿਤ ਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਾਈਨਿੰਗ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਾਖਵਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਮਲਕੀਅਤ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੈ; ਅਤੇ ਇਹ ਇਸ ਤੋਂ ਅਟੁੱਟ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ 1957 ਦੇ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਉਚਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਜੋ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਆਪਣੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਇਸਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਦਬਦਬੇ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਧੀਨ ਰੱਖਣਾ, ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਅਤੇ ਮਾਲਕੀ ਦੀ ਘਟਨਾ ਹੈ।

23. ਸ੍ਰੀ ਕਪੂਰ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ MMDR ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 23-C ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣਾ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 23-C (1) ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲਾ 'ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ' ਸ਼ਬਦ 'ਆਵਾਜਾਈ ਅਤੇ ਭੰਡਾਰਨ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) (c) ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਕੋਈ ਯੋਗ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜੋ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਨੂੰ 'ਪੱਖਪਾਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ' ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਲਈ, ਦੋ ਉਪ-ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦੂਜੇ ਦੀ ਚੌੜਾਈ ਨੂੰ ਘਟਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

24. ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜੰਗਲਾਤ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਅਰਥ ਕੱਢਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ **ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਬਨਾਮ ਸੁਧੀਰ ਰੰਜਨ ਨਾਥ**[12] ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਵਾਜਾਈ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ:

"... ਇਸ ਐਕਟ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਜੰਗਲ ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲਾਤ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ, ਹਟਾਉਣ, ਆਵਾਜਾਈ ਅਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਇਹ ਐਕਟ ਰਿਜ਼ਰਵ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ, ਪੇਂਡੂ ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਗਠਨ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਕਸਦ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਇਹ ਐਕਟ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਵਹਿਣ ਅਤੇ ਫਸੇ ਹੋਏ ਲੱਕੜ ਦੇ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ

ਅਤੇ ਆਵਾਜਾਈ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲ ਦੀ ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ, ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪ-ਨਿਯਮ (8) ਇਹੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿਚ ਨਿਯਮ 3 ਦਾ ਉਪ-ਨਿਯਮ (8) ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ।

---

[10] (1976) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 108

[11] (2012) 11 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1

[12] (1997) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 665

25. ਸ੍ਰੀ ਕਪੂਰ ਦੀ ਆਖਰੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 301 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਮੰਨਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ, ਉਸਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕੁਝ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। **ਹਿੰਦ ਸਟੋਨ** ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਵਪਾਰਕ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਉਪਾਅ ਜਾਂ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਉਪਾਅ ਅਨੁਛੇਦ 301 ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ **ਸੁਧੀਰ ਰੰਜਨ ਨਾਥ ਦੇ** ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰ ਸੰਸਦ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਵਸਥਾ ਅਨੁਛੇਦ 302 ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ 'ਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 301 ਦਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਨਿਯਮ ਸੰਘਵਾਦ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਠੇਸ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਏਗਾ।

26. ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਇਹ ਯੂਨੀਅਨ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਖਣਿਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸੰਘ ਦੇ ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਵਜੋਂ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਸਟੈਂਡ ਜਾਣਨ ਲਈ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਿਆ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜਵਾਬ ਦਾਇਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 1966 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ 44-BB ਜਾਂ 2010 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 71 ਵਰਗੇ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਧਵੀ ਦੀਵਾਨ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ, ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਈ ਅਤੇ ਇਸ ਕੇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਉੱਚ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਉਠਾਇਆ। ਉਸ ਦੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਕੋਲ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰ ਸਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 301 ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 15 ਜੋ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਮਾਈਨਿੰਗ ਲੀਜ਼ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਤਹਿਤ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਖੁਦਾਈ ਕੀਤੇ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਵਧਦੀ। ਕਾਵੇਰੀ ਚੇਟੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਗ੍ਰੇਨਾਈਟ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਕੀਮਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ MMDR ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 15 ਤਹਿਤ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਕਰਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧਾਰਾ 15 ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀਮਤ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਮਾਈਨਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਜਾਂ ਵਿਕਰੀ ਕੀਮਤ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ **ਕੇ.ਟੀ. ਵਰਗੀਜ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ**[13] ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ

ਫੈਸਲਾ ਆਇਆ ਹੈ।ਬਾਅਦ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਖਣਿਜ ਸਿਰਫ ਕੇਰਲ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੇਚੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਘਰੇਲੂ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ। ਇਸ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਕ ਪਾਸੇ **ਅੰਮ੍ਰਿਤਲਾਲ ਨੱਥੂਭਾਈ ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਡੀ. ਕੇ. ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਐਂਡ ਸੰਨਜ਼** ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ **ਐਮ.ਪੀ.ਪੀ. ਕਾਵੇਰੀ ਚੇਟੀ** ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਟਕਰਾਅ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਉਸ ਦੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ **ਅੰਮ੍ਰਿਤਲਾਲ ਨੱਥੂਭਾਈ ਸ਼ਾਹ ਵਿੱਚ,** ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ 'ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕ' ਹੈ ਅਤੇ ਖਣਿਜ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਇਹ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਬਾਕਸਾਈਟ ਦੇ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦੇ ਕੁਝ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਨਿੱਜੀ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ, ਜਿਸ ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੋਧ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਖਣਿਜ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਹਨ ਜੋ ਇਸਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਣ ਦਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੇਤਾਵਨੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਨਿੱਜੀ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਕੋਈ ਲੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਨਿੱਜੀ ਧਿਰਾਂ ਲੀਜ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

XXXXXX

ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਜੈਸ਼ਭਾਈ ਕਾਂਜੀਭਾਈ ਕਲਥੀਆ 117

[ਏ. ਕੇ. ਸੀਕਰੀ, ਜੇ.]

27. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, **ਡੀ.ਕੇ. ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਐਂਡ ਸੰਨਜ਼** ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਥਾਨਕ ਖੇਤਰਾਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਖਣਿਜ ਰਾਸ਼ਟਰੀ

ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਉਸਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਕਿ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਲੀਜ਼ ਦੇ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋਏ ਕਿਰਾਏ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੈ। **ਡੀ.ਕੇ. ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਐਂਡ ਸੰਨਜ਼** ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋਏ ਕਿਰਾਏ ਵਿੱਚ ਵਾਧੇ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ ਰਾਇਲਟੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਦੁਆਰਾ ਲੀਜ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਰਕਮ ਵਜੋਂ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ MMDR ਐਕਟ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ, ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, **ਐਮ.ਪੀ.ਪੀ. ਕਾਵੇਰੀ ਚੇਟੀ ਅਤੇ ਕੇ.ਟੀ. ਵਰਗੀਜ਼** ਦੋਵੇਂ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੀਜ਼ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਉਹ ਖੁਦਾਈ ਕੀਤੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਸੀ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਸੰਸਦ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਵਜੋਂ ਰਾਜ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।

---

[13] (2008) 3 SCC 735

XXXXXX

28. ਵਿਦਵਾਨ ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਦਾ ਵੀ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨਿਯਮਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਵਾਜਾਈ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਸਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ

ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ 'ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ' ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਪਾਬੰਦੀ **(ਸੁਧੀਰ ਰੰਜਨ ਨਾਥ ਅਤੇ ਹਿੰਦ ਪੱਥਰ)** ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ MMDR ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਤਹਿਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖਣਨ ਕੀਤੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿਚ ਮਾਈਨਿੰਗ ਜਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਲੀਜ਼ ਦੇਣ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਈਨਿੰਗ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ 'ਤੇ ਨਹੀਂ।

29. ਇਸ ਰੰਗ ਵਿੱਚ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਧੀਕ ਸੋਲੀਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 23-C ਨੂੰ 'ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਈਨਿੰਗ' ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ 'ਆਵਾਜਾਈ' ਅਤੇ 'ਭੰਡਾਰਨ' ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ 'ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਈਨਿੰਗ' ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਰੰਗ ਲੈਣਗੇ। ਇਹ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਅਧਾਰ 'ਤੇ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦੀਵਾਨ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਹੀ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਅਜਿਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾ ਤਾਂ MMDR ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 15, 15 (1A) ਜਾਂ 23 ਨਾਲ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

30. ਵਿਦਵਾਨ ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜਨਹਿੱਤ ਦਾ ਵੀ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ, ਉਸ ਦੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸੰਸਦ ਮਾਈਨਿੰਗ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਚੇਤ ਸੀ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਾ MMDR ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4A ਵਿੱਚ ਝਲਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਅਤੇ ਖਣਿਜ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਲਾਭ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਾਸਪੈਕਟਿੰਗ ਲਾਇਸੈਂਸਾਂ ਜਾਂ ਮਾਈਨਿੰਗ ਲੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਧਾਰਾ 18 ਵਿੱਚ ਇਹ

ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਿਤ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਾਰੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਸਹੀ ਸਮਝਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹਨ।

XXXXXX

31. ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦੀਵਾਨ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਹ ਨਿਯਮ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 301 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਪਾਰ, ਵਣਜ ਅਤੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਸਬੰਧ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ XIII ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਿਆਂ, ਜੋ ਅਨੁਛੇਦ 301 ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਆਰਥਿਕ ਏਕੀਕਰਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਨਾ ਆਰਥਿਕ ਏਕੀਕਰਣ ਦਾ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਇਸ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਵੀ ਸਹੀ ਸੀ।

32. ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ.ਐਨ. ਰੇਅ, ਵਕੀਲ, ਨਿੱਜੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਲਗਭਗ ਉਸੇ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਵਧੀਕ

ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

33. ਅਸੀਂ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਉਚਿਤ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

34. ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉੱਪਰ ਦੱਸੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਤੋਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਉੱਠਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:

(a) ਕੀ ਸੰਸਦ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਵਜੋਂ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮ MMDR ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ? ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਕੀ ਇਹ ਨਿਯਮ MMDR ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 15, 15A ਅਤੇ 23-C ਦੇ ਉਲਟ ਹਨ?

XXXXXX

(b) ਕੀ ਇਹ ਨਿਯਮ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ XIII ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ?

35. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 15 ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 15 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਖੱਡ ਦੇ ਠੇਕੇ, ਮਾਈਨਿੰਗ ਲੀਜ਼ ਜਾਂ ਹੋਰ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦੇਣ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਦੀ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਲੀਜ਼ ਦੇਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਕਪੂਰ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਹੈ ਕਿ 'ਨਿਯਮਿਤ' ਸ਼ਬਦ ਵਿਆਪਕ ਵਿਸਥਾਰ

ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗਾ। ਉਸਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 'ਨਿਯਮਿਤ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 15(1A) ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 15(1) ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

36. **ਐਮ.ਪੀ.ਪੀ. ਕਾਵੇਰੀ ਚੇਟੀ ਅਤੇ ਕੇ.ਟੀ. ਵਰਗੀਜ਼** ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਉਪਰੋਕਤ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ MMDR ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 15 ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਇੱਥੇ ਕੱਢੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ:

"19. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਨਿਯਮ 8-D ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ 19-B ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਉਕਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 15 ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਗ੍ਰੇਨਾਈਟ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਜਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਧਾਰਾ 15 ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਗ੍ਰੇਨਾਈਟ ਲਈ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਕੀਮਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਜਾਂ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ।

20. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨਿਯਮ 8-D ਅਤੇ 19-B ਉਕਤ ਐਕਟ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਧਾਰਾ 18 ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਾਇਜ਼ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 15 (o) ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਦੀ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਿਯਮ 8-D ਅਤੇ 19-B ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ।

21. ਇਹ ਐਕਟ ਸੰਘ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਧੀਨ ਖਾਣਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ ਕਿ ਯੂਨੀਅਨ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਖਾਣਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿੱਚ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 13 ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਾਸਪੈਕਟਿੰਗ ਲਾਇਸੈਂਸ ਅਤੇ ਖਣਿਜ ਲੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 15 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਖੱਡ ਦੇ ਠੇਕੇ, ਖਣਨ ਲੀਜ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖਣਿਜ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 15 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1-A) ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਨਿਯਮ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਉਪਬੰਧ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ, ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਖੱਡ ਦੀ ਲੀਜ਼, ਮਾਈਨਿੰਗ ਲੀਜ਼ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ; ਇਸ ਲਈ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਫੀਸ; ਉਹ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਫਾਰਮ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ; ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਸੇ ਦਿਨ ਉਸੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ; ਉਹ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਲੀਜ਼ਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਨਿਯਮਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ; ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ; ਲੀਜ਼ਧਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ; ਕਿਰਾਏ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖਰਚਿਆਂ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ ਅਤੇ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਹ ਸਮਾਂ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਹ ਭੁਗਤਾਨਯੋਗ ਹਨ; ਤੀਜੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ; ਬਨਸਪਤੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ; ਉਹ ਤਰੀਕਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਸੜਕਾਂ, ਬਿਜਲੀ ਟਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਲਾਈਨਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਉਸਾਰੀ, ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ; ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਰਜਿਸਟਰਾਂ ਦਾ ਰੂਪ; ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਤੇ ਬਿਆਨ ਸੌਂਪੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸ ਨੂੰ; ਅਤੇ ਉਕਤ ਨਿਯਮਾਂ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੋਧ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (1-A) ਦੀ ਖੰਡ (o)

ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਕੋਈ ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ ਜੋ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ"। ਉਕਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 18 ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਿਤ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਾਰੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾਂ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰੇ ਜੋ ਪ੍ਰਾਸਪੈਕਟਿੰਗ ਜਾਂ ਮਾਈਨਿੰਗ ਕਾਰਜਾਂ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

22. ਨਿਯਮ 8-D ਅਤੇ 19-B ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਜਾਂ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਸਜਾਵਟੀ ਜਾਂ ਸਜਾਵਟੀ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਖੱਡ ਗ੍ਰੇਨਾਈਟ ਜਾਂ ਹੋਰ ਚੱਟਾਨ ਦੇ ਹਰੇਕ ਪਰਮਿਟਧਾਰਕ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਜਾਂ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ, ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਕੀਮਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਦੇਸ਼, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਆਦੇਸ਼ ਨੰਬਰ 214 ਮਿਤੀ 10-6-1992 ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਗ੍ਰੇਨਾਈਟ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨਾ ਹੈ।

23. ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰੇਨਾਈਟ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਕੀਮਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਕੇ ਗ੍ਰੇਨਾਈਟ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

24. ਉਪਰੋਕਤ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਧੀਨ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਅਥਾਰਟੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਧਾਰਾ 15 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਅਤੇ ਵਿਕਰੀ ਕੀਮਤ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਧਾਰਾ 15 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1-A) ਦੀ ਖੰਡ (o) ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਇਹ ਧਾਰਾ ਸਿਰਫ ਖੱਡ ਅਤੇ ਖਣਨ ਦੇ ਠੇਕਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖਣਿਜ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦੇਣ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਖਣਨ ਕੀਤੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।

37. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕੇਰਲ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਵੇਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਘਰੇਲੂ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ:

“3. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲਾਇਸੈਂਸ ਜਾਰੀ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸ਼ਰਤਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਹਮਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਟਾਕ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਖਣਿਜ ਸਿਰਫ ਉਸ ਤਰਫੋਂ ਅਧਿਕਾਰਤ ਖੱਡ ਪਰਮਿਟ ਧਾਰਕਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਖਰੀਦੇ ਜਾਣੇ ਸਨ। ਇਕ ਹੋਰ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਕੇਰਲ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖਣਿਜ ਵੇਚਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਘਰੇਲੂ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਭਾਵਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ; ਉਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ,

ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਭਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਲਾਇਸੈਂਸਾਂ ਵਿੱਚ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਭੇਦਭਾਵ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਜਿਹੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਈ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

XXXXXX

38. ਸ੍ਰੀ ਕਪੂਰ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ **ਐਮ.ਪੀ.ਪੀ. ਕਾਵੇਰੀ ਚੇਟੀ ਨੇ ਡੀ.ਕੇ.ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਐਂਡ ਸੰਨਜ਼** ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਗਲਤ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਵਿਦਵਾਨ ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ **ਡੀ.ਕੇ. ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਐਂਡ ਸੰਨਜ਼** ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਕਪੂਰ ਦੁਆਰਾ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੋਰ ਫੈਸਲੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਖਰੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾ ਮਾਮਲੇ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੇ ਸਨ। ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਦੋ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਖਿੱਚਣ ਅਤੇ ਇਹ ਦੱਸਣ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਟਕਰਾਅ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਦੋ ਸੈੱਟਾਂ ਨੂੰ ਸਦਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

39. **ਅੰਮ੍ਰਿਤਲਾਲ ਨੱਥੂਭਾਈ ਸ਼ਾਹ, ਡੀ.ਕੇ. ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਐਂਡ ਸੰਨਜ਼ ਅਤੇ ਹਿੰਦ ਸਟੋਨ** ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਾਵਾਂ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਸਬੰਧ ਗ੍ਰਾਂਟ ਜਾਂ ਲੀਜ਼ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਾਲ ਸੀ। ਤੁਰੰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖੁਦਾਈ ਕੀਤੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਠੇਕੇਦਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ MMDR ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਿੰਦ ਸਟੋਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ MMDR

ਐਕਟ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਐਕਟ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ 'ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਸਮਝਦਾਰੀ ਅਤੇ ਭੇਦਭਾਵਪੂਰਨ ਸ਼ੋਸ਼ਣ' ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਹਵਾਲੇ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਵਜੋਂ, ਮਨਾਹੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ, ਬਸ਼ਰਤੇ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸਦਾ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ, ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਖੁਦਾਈ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ:

"10... ਜਿਸ ਮੂਰਤੀ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਚਿੰਤਤ ਹਾਂ, ਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਖਣਿਜ (ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਨਿਯਮ)) ਐਕਟ, ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਾਰ ਕਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ, ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਸਮਝਦਾਰੀ ਅਤੇ ਭੇਦਭਾਵਪੂਰਨ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਕਿਸੇ ਦੁਰਲੱਭ ਖਣਿਜ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਜਾਂ ਇਸਦੀ ਏਜੰਸੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਸੂਝਵਾਨ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ ਮਨਾਹੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੀਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 15 ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।

40. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਖਣਨ ਕੀਤੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਜਾਂ ਵਿਕਰੀ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਦਾ MMDR ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਿੱਧਾ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਾਲ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ।

41. ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ MMDR ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 23-C ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਈਨਿੰਗ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ 1999 ਦੇ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ:

"(iii) ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਈਨਿੰਗ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਉਚਿਤ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖਣਿਜ ਦੀ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਜਾਂ ਭੰਡਾਰਨ ਜਾਂ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਜਾਂ ਭੰਡਾਰਨ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਵਿਵਸਥਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ।ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਐਕਟ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਨਵੀਂ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਲਈ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ ਕਿ ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤੀ ਹੁਕਮਾਂ ਤਹਿਤ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਵਿਵਸਥਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਈਨਿੰਗ, ਆਵਾਜਾਈ ਅਤੇ ਭੰਡਾਰਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਧਾਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)"

42. ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 23-C ਵਿੱਚ 'ਆਵਾਜਾਈ' ਅਤੇ 'ਸਟੋਰੇਜ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਦੋ ਸ਼ਬਦ 'ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਈਨਿੰਗ' ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਈਨਿੰਗ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਅਤੇ ਭੰਡਾਰਨ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਰੇਤ ਵਰਗੇ ਛੋਟੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਮਾਈਨਿੰਗ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਿਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਯਮਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੁਦਾਈ ਕੀਤੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।

XXXXXX

43. ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਮੁੱਦਾ ਨੰ. (b) ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ, ਸਾਡਾ ਇਹ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਿਯਮ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ XIII ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 301 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਪਾਰ, ਵਣਜ ਅਤੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਸਬੰਧ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਛੇਦ ਦੇ ਤਹਿਤ, 'ਆਜ਼ਾਦੀ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ 'ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ' ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 302 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਸੰਸਦ ਇੱਕ ਰਾਜ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਵਪਾਰ, ਵਣਜ ਜਾਂ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਸਬੰਧ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। 'ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ' ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਖੇਤਰੀ ਹਿੱਤ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਨੁਛੇਦ 302 ਅਨੁਛੇਦ 303 ਦੁਆਰਾ ਯੋਗ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਰਾਜ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਰਾਜ ਨਾਲੋਂ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇੱਕ ਰਾਜ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਰਾਜ ਵਿਚਕਾਰ ਭੇਦਭਾਵ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 302(2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਘਾਟ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਨਜਿੱਠਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਵਪਾਰ, ਵਣਜ ਜਾਂ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਸਬੰਧ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ 'ਤੇ ਵਾਜਬ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਬਿੱਲ ਜਾਂ ਸੋਧ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਤੋਂ ਪਿਛਲੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਰਾਜ ਦਾ ਮੁਖੀ ਅਤੇ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸੂਬਾਈ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 'ਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਜਿਹੀ ਮਨਾਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕਦੀ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਖਣਿਜ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਵਣਜ ਨੂੰ।

XXXXXX

44. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਾਨੂੰ ਵਿਦਵਾਨ ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਦੀ ਦਲੀਲ ਵਿੱਚ ਜ਼ੋਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਭਾਗ XIII ਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਏਕੀਕਰਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ 'ਤੇ ਚੈੱਕ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਨ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਕੋਡ ਹੈ। ਇਸ 'ਤੇ **ਵੀਡੀਓ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕਸ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ**[14] ਵਿੱਚ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ:

"20. ... ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ XIII ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸੰਘੀ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਕੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਾਧਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ 'ਤੇ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ II ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਆਮ ਯੋਜਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਮਾਲੀਆ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਹਰ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਜੈਵਿਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਰਥਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵਧ ਰਹੇ ਅਤੇ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਰਹੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ, ਸਥਿਤੀ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਢਾਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਥੇ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਜੀਵ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਕਟਕਾਲੀਨ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣ ਦੀ

ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਵਧ ਰਹੇ ਅਤੇ ਜੀਵਤ ਜੀਵ ਲਈ ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਚਨਬੱਧਤਾਵਾਂ ਜਾਂ ਟੀਚਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਿਵਸਥਿਤ ਸਮਾਜ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਸਮਾਨਤਾ ਓਨੀ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਜਿੰਨੀ ਆਰਥਿਕ ਏਕਤਾ।

ਵਸਤੂਆਂ, ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਯੂਨੀਅਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

---

[14] (1990) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 87

XXXXXX

45. ਸਾਰੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਵੀ ਸਹੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸੰਤੁਲਿਤ ਵਿਕਾਸ ਆਰਥਿਕ ਏਕੀਕਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਬਰਾਬਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਭਾਗ XIII ਕੁਝ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਇੱਕ ਪਿਛੜੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਿੱਸਿਆਂ ਲਈ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜੋ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਭਾਗ XIII ਇੱਕ ਦੋ-ਪੱਖੀ ਵਸਤੂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ: (i) ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਕੇ ਵਪਾਰ, ਵਣਜ ਅਤੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਸਬੰਧ ਨੂੰ ਸੁਖਾਲਾ

ਬਣਾ ਕੇ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀ ਸਹੂਲਤ; ਅਤੇ (ii) ਨਿਯਮ (ਜਾਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾਂ ਜਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਨਾ ਸਿਰਫ ਘਾਟ ਆਦਿ ਦੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੱਛੜੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਜਾਇਜ਼ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਭਾਗ XIII ਕੇਵਲ "ਆਜ਼ਾਦੀ" ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਚੈੱਕ ਐਂਡ ਬੈਲੇਂਸ ਦਾ ਕੋਡ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਆਰਥਿਕ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਸਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਚੈੱਕ ਐਂਡ ਬੈਲੇਂਸ ਰਾਹੀਂ ਆਰਥਿਕ ਏਕੀਕਰਣ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਉਦੇਸ਼ **ਵੀਡੀਓ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕਸ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ:**

“36. ... ਆਰਥਿਕ ਏਕਤਾ ਇੱਕ ਲੋੜੀਂਦਾ ਟੀਚਾ ਹੈ, ਆਰਥਿਕ ਸੰਤੁਲਨ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਵੀ ਟੀਚਾ ਹੈ। ਸਮਾਨਤਾ 'ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਚਨਬੱਧਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 38 ਅਤੇ 39 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਏਕਤਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਿਕਸਤ ਅਤੇ ਘੱਟ ਵਿਕਸਤ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 301 ਵਿੱਚ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਧਾਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 301 (a) ਅਤੇ (b) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਜੀਵਤ ਜੀਵ ਹੈ ਅਤੇ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਗੁਪਤ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਤਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਬਦਲਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਰਥ ਬਦਲਦੇ ਹਨ ਪਰ ਬਦਲਦੇ ਸਮੇਂ ਵਰਤੇ ਗਏ ਭਾਵਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਰਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦਾ ਅਰਥ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਰੰਗ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਪਿਛੜਾ ਰਾਜ ਜਾਂ ਇੱਕ ਅਸ਼ਾਂਤ ਰਾਜ ਸਮਾਨਤਾ ਨਾਲ ਉੱਨਤ ਜਾਂ ਵਿਕਸਤ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ, ਅਕਸਰ ਪੱਛੜੇ ਖੇਤਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਤਾਂ ਹੀ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਜਾਂ ਗ੍ਰਾਂਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ

ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਲੰਗੜਜਾਂ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਸਕੇ, ਤਾਂ ਇਹ, ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ XIII ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਅੱਖਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਕੇਵਲ ਤਾਂ ਹੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ ਜੇ ਕੋਈ ਜਾਇਜ਼ ਕਾਰਨ ਹੋਵੇ, ਭਾਵ, ਜੇ ਭਿੰਨਤਾ ਲਈ ਜਾਇਜ਼ ਅਤੇ ਤਰਕਸ਼ੀਲ ਕਾਰਨ ਹਨ. ਜੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਭਰੇ ਭੇਦਭਾਵ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ..."

XXXXXX

ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਜੈਸ਼ਭਾਈ ਕਾਂਜੀਭਾਈ ਕਲਥੀਆ 127

[ਏ. ਕੇ. ਸੀਕਰੀ, ਜੇ.]

46. ਅਨੁਛੇਦ 303 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ 'ਤਰਜੀਹ' ਜਾਂ 'ਭੇਦਭਾਵ' ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ, ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਪਏਗਾ। ਇਹ ਰਿਕਾਰਡ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਐਨ ਸਮੂਹ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਭਰਤਾ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੇਤ ਦੇ ਨਿਰਯਾਤ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ 'ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਖੁਦਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਰੇਤ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕਦੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਰਾਜ ਰੇਤ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਾ ਤਾਂ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜਾਈ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਾਜ 'ਤੇ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਤੋਂ ਰੇਤ ਦੀ ਦਰਾਮਦ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਮੰਗ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਤੋਂ ਰੇਤ ਖਰੀਦ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਬਾਜ਼ਾਰ ਰੇਤ ਦੇ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਈਨਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਲਈ ਆਵਾਜਾਈ 'ਤੇ ਵੱਡੇ

ਖਰਚੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਰ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਰੇਤ ਦੀ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਦਾ ਕੋਈ ਵਪਾਰਕ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

47. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਵੇਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।

48. ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਅਸੀਂ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਮਦਰਾਸ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਅਸੀਂ ਗੁਜਰਾਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਕਲਪਨਾ ਕੇ. ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ ਅਪੀਲਾਂ ਖਾਰਜ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ: - ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਨ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

Prabhat Kiran, Advocate
D/923/2000
Bar Council of Delhi